Intervju SA SAROM GODENA, ZNANSTVENOM NOVAKINJOM NA POREČKOM INSTITUTU ZA POLJOPRIVREDU I TURIZAM O MASLINOVOM SVRDLAŠU KOJI JE POČINIO VELIKE ŠTETE

Zbog napada svrdlaša Istra ostaje bez 500 tisuća litara maslinovog ulja

Razgovarala **Petra LUKEŽ**

Ove se godine, nažalost, suočavamo s najvećim napadom ovog štetnika na području Istre uopće pa se tako procjenjuje da će biti preko 50 posto manje uroda ● Maslinov svrdlaš najčešće napada plodove sorti sitnog ploda, a rjeđe one krupnog ploda

Brojni maslinari ove su godine pogođeni napadima maslinovog svrdlaša (*Caenorhinus/Rhynchites cribripennis Desbr.*) koji je počinio velike štete u maslinicima, osobito u južnoj Istri. O uzrocima djelovanja ovog štetnika i načinima prevencije šteta od svrdlaša razgovarali smo sa Sarom Godena, diplomiranom inženjerkom agronomije i znanstvenom novakinjom na Institutu za poljoprivredu i turizam u Poreču.

- Zašto je maslinov svrdlaš ove godine najviše pogodio maslinike na jugu Istre?

- Maslinov svrdlaš je štetnik koji je inače prisutan u Istri i na Kvarneru, u središnjem dijelu Italije, Grčkoj, Turskoj, Rusiji i Maloj Aziji. Tijekom 2005. godine zamijećene su velike štete od ovog štetnika na sjevernom i južnom području Istre, koje su bile izražene samo na sortama sitnijeg ploda: moražoli, žutici, leccinu i pendolinu. Tijekom posljednje tri godine počinio je velike štete u Istri, najvjerojatnije zbog klimatskih promjena na ovom području. Ove se godine štetnik veoma proširio cjelokupnim poluotokom te čini ogromne štete maslinarima koje se kreću od 30 do čak 100 posto, osobito u južnom dijelu Istre. S druge strane, poznato je da ovaj kukac preferira kamenita područja, kao i činjenica da su uz kamene gomile, odnosno suhozide jače napadnuti plodovi stabala od plodova sa stabla na drugim mjestima.

I. PREKOVIĆ

Sara Godena

Najviše stradao leccino

Ove se godine, nažalost, suočavamo s najvećim napadom ovog štetnika na ovom području uopće, pa se tako procjenjuje da će biti manje preko 50 posto uroda, odnosno da ćemo imati manje i do 500 tisuća litara maslinovog ulja.

- Koje su vrste maslina najviše pogođene napadom svrdlaša?

- Maslinov svrdlaš najčešće napada plodove sorti sitnog ploda, a rjeđe one krupnog ploda. Međutim, ukoliko je prisutan u velikom broju, odnosno ukoliko je njegova populacija visoka, ovaj štetnik napada gotovo sve sorte bez obzira na karakteristike njihovih plodova. Uočeno je da je najviše napada zabilježeno kod talijanske sorte leccino, dok je kod udomaćene sorte buža bio nešto manji.

- Na koji način djeluje maslinov svrdlaš, odnosno kako napada masline?

- Ovaj je kukac veličine pet do šest milimetara iz porodice pipa (*Curculionidae*) i reda kornjaša (*Coleoptera*). Crvene je boje s dugim rilom koji mu služi za bušenje biljnog tkiva, a u maslinicima je već u travnju pa sve do kraja kolovoza. Što se tiče biološkog ciklusa svrdlaša, taj se kukac prvo hrani pupovima i lišćem, a kasnije cvjetovima i plodovima masline, gdje buši okrugle i široke otvore, a u jednom plodu može ih biti čak dvadesetak. Takvi plodovi se deformiraju, suše i otpadaju, a ovakvi se simptomi najčešće pripisuju nekim drugim fiziološkim čimbenicima poput loše oplodnje ili suše. Svrdlaš može napasti mlade plodove od veličine pet milimetara i budući da je plod na vrhu najmekši, uzrokuje sušenje mladog ploda od vrha prema bazi. Najkritičnije razdoblje napada je razvoj mladog ploda masline. U kasnijem napadu, nakon formiranja koštice, svrdlaš buši otvore na plodu u koje tada odlaže po jedno jaje. Ličinka se ubušuje u plod i izjeda košticu. Nakon što plodovi otpadnu, ličinka se kukulji u tlu i tu može ostati čak godinu dana, dok odrasle jedinke ostaju u tlu do proljeća ponavljajući biološki razvojni ciklus.

M. MUCAČEK

Obrada tla oko maslina pomogla bi u suzbijanju maslinova svrdlaša

- Može li se napad svrdlaša predvidjeti, pa time i spriječiti, i na koji način?

- Nažalost, ne postoje metode ni mamci kojima bi se taj štetnik detektirao i pratio. Eventualno se može koristiti metoda otresanja grana koju je najbolje provesti tijekom ranih jutarnjih sati, a potrebna je oprema poput tuljca s posudom ili veliko bijelo platno koje se postavi ispod krošnje, štapa za udaranje, povećala i sita kojom se utvrđuje prisutnost štetnika. Može se također okvirno definirati i kritično razdoblje pojave štetnika za vrijeme razvoja mladog ploda kad se štete očituju u otpadanju plodova masline. Ove je godine tako napad uočen sredinom lipnja.

Prva pomoć u zaštiti masline

- Kome se istarski maslinari mogu obratiti za savjete o tretiranju maslina u ovim i sličnim slučajevima kako bi spriječili buduće štete? Postoje li na državnoj ili lokalnim razinama organizirane službe koje im mogu pomoći stručnim savjetima?

- Za savjete o zaštiti masline, istarski se maslinari mogu obratiti Poljoprivrednoj savjetodavnoj službi Istarske županije, odnosno Zavodu za zaštitu bilja Hrvatskog centra za poljoprivredu, hranu i selo, budući da je njihova djelatnost vezana uz savjetovanje proizvođača, ili eventualno Institutu za poljoprivredu i turizam u Poreču te Odboru za mediteransko voćarstvo Hrvatske poljoprivredne komore.

Opadanje mladih plodova

- Pridonose li većim napadima svrdlaša u posljednje vrijeme i klimatski uvjeti? U koje doba godine su masline najugroženije?

- Masline su najugroženije za vrijeme razvoja mladog ploda kad ovaj štetnik uzrokuje sušenje i otpadanje plodića. Svakako i klima, kao i klimatske promjene posljednjih godina zasigurno pridonose razvoju ovog štetnika. Osim toga poznato je i da se broj vrućih dana, kad je temperatura iznad 30 stupnjeva Celzijusa posljednjih godina povećava. Prema podacima Državnog hidrometeorološkog zavoda, područje Istre u 2011. godini okarakteriziralo je vrlo toplo i ekstremno sušno proljeće, ekstremno toplo i vlažno ljeto, topla i sušna jesen te ugodna zima. U 2012. godini zabilježeno je sušno i vrlo sušno te vrlo toplo proljeće, ekstremno sušno i toplo ljeto, vrlo kišna i topla jesen te vrlo sušna hladna i ugodna zima. Prema podacima za ovu godinu, prevladavalo je toplo i dosta kišno proljeće. Budući da ovaj kukac ima jače očvrsnuto tijelo, zasigurno je bolje prilagođen ekstremnim klimatskim uvjetima, koji su prisutni na ovom istarskom području posljednjih godina, pa je i to najvjerojatnije uzrok njegove masovne pojave.

- Kojim sredstvima svoje masline mogu učinkovito zaštititi maslinari koji se bave standardnim uzgojem maslina, a kako ekološki maslinari? Bi li trebalo dozvoliti neka nova i učinkovitija sredstva za zaštitu maslina?

- Prema popisu registriranih sredstava za zaštitu bilja Ministarstva poljoprivrede nema niti jednog dozvoljenog sredstva za zaštitu masline od maslinovog svrdlaša. Stoga se ovdje javlja velik problem. Budući da se ovaj štetnik može suzbiti primjenom insekticida protiv najvažnijih štetnika masline, poglavito moljca, kod konvencionalne zaštite masline moguće je koristiti preparate na osnovi aktivne tvari dimetoat: Rogor 40, Zagor, Perfekhtion, Calinogor, budući da je ostalim sredstvima odnedavno istekao rok valjanosti rješenja. U integriranoj je zaštiti masline moguće koristiti mikrobiološka sredstva na osnovi spora i toksina bakterije *Bacillus thuringhiensis subsp. Kurstaki*: Baturad WP ili Biobit. U ekološkoj zaštiti masline moguće je pak primijeniti biljni insekticid čija je djelatna tvar piretrin iz praha cvijeta dalmatinskog buhača (*Chrysanthemum cinerariaefolium*). Mi na Institutu radimo na projektu Ministarstva poljoprivrede pod nazivom "Agronomsko i ekonomsko vrednovanje konsocijacije maslina-dalmatinski buhač" u kojemu istražujemo djelovanje pojedinih preparata iz konvencionalne, ekološke zaštite masline, kao i zaštite ekstraktom dalmatinskog buhača i u konsocijaciji maslina-buhač u usporedbi s kontrolom (bez zaštite) i to na najvažnije štetnike masline.

Otočki problemi

- Bilježe li se na razini Hrvatske ove godine i u proteklim godinama masovnije štete od svrdlaša u maslinicima?

- Nažalost, još nema službenih podataka o napadu ovog štetnika ove godine na ostalim područjima Hrvatske, ali je iz literature poznato da taj štetnik uzrokuje značajne štete na otocima, primjerice, Cresu, Rabu, otočnom području Zadarske županije i Korčuli, kao i dubrovačkom primorju. Postoje i nešto stariji podaci o napadu tog štetnika sredinom 50-ih godina prošlog stoljeća kad je bilo čak izgubljeno 60 posto plodova masline, na području Dugog otoka u mjestu Sali, zatim otoka Paga, a nešto manje zaraze zabilježene su u okolici Splita i Dubrovnika.

D. MENDOVIĆ

Posljedice najezde štetnika

Bez registriranih preparata

Rezultati tih istraživanja ujedno će pridonijeti novim spoznajama i u zaštiti masline. Svakako bi trebalo proširiti spektar efikasnih sredstava za zaštitu masline, a budući da za svrdlaša uopće nema registriranog preparata i da u posljednje vrijeme predstavlja pravu pošast, ona je stoga sama po sebi neophodna. Postoje pozitivni rezultati postignuti primjenom nekih sredstava čije su aktivne tvari piretroidi na maslininog svrdlaša i to do faze otvrdnjavanja koštice masline, odnosno do 15. srpnja, ali ponavljam, te aktivne tvari nemaju dozvolu na maslini. Trebalo bi također ispitati postoje li neki i koji, prirodni neprijatelji svrdlaša, odnosno određene životinje koje se njima hrane, budući da su kemijske mjere-pesticidi, odnosno insekticidi samo jedna od mjera zaštite. Valja spomenuti i druge mjere poput biotehničkih sredstava, biološke, fizikalne, mehaničke i agrotehničke mjere koje u današnje vrijeme povećane ekološke svijesti postaju sve značajnije.

- Može li intenzivnija obrada tla barem djelomično pridonijeti obrani od maslinovog svrdlaša?

- Budući da se kukac, odnosno ličinka svrdlaša kukulji u tlu i da odrasli kukac (imago) maslinovog svrdlaša ostaje u tlu do proljeća, obrada tla bi kao agrotehnička mjera zaštite masline zasigurno mogla pridonijeti smanjenju populacije ovoga štetnika.

Stoljeće uzgojno-selekcijskog rada u hrvatskom stočarstvu

Hrvatska u 2013. godini obilježava 100 godina od početka organiziranog uzgojno-selekcijskog rada u stočarstvu, odnosno početaka vođenja matičnih knjiga, prvih kontrola proizvodnih svojstava, odabira najboljih grla i ostalih mjera za unapređenje i razvoj stočarstva.

Prvi nositelj primjene selekcijskih mjera radi genetskog unapređenja populacije stada bio je Savez marvogojskih udruga osnovan 1913. godine. HPA je baštinik tradicije te i drugih institucija, kojima su tijekom stoljeća mijenjani nazivi, a koje su sudjelovale u provedbi programa uzgoja stoke.

D. ŠTIFANIĆ

U Hrvatskoj poljoprivrednoj agenciji (HPA) napominju kako je 100. obljetnica od iznimnog nacionalnog interesa za Hrvatsku, budući da je malo zemalja sa stoljetnom tradicijom neprekidnog uzgojno-selekcijskog rada.

Obljetnica je značajna i radi daljnjeg razvoja i napretka stočarstva, nužnosti gospodarskog napretka i prilagodbe Hrvatske uvjetima otvorenog tržišta, kažu u HPA-u.

Ističu da Hrvatska ima prirodne predispozicije za razvijeno i konkurentno stočarstvo, zemljište odnosno plodno tlo za proizvodnju kvalitetne stočne hrane, kvalitetan stočni fond koji se nizom mjera razvija i unapređuje kao i marljive uzgajivače, koje su spremni na prihvaćanje novih izazova kako bi postigli konkurentnost proizvodnje.

Agencija najavljuje da će 100. obljetnica uzgojno-selekcijskog rada u stočarstvu u Hrvatskoj biti obilježena 6. rujna na Državnoj stočarskoj izložbi u sklopu 21. jesenskog međunarodnog bjelovarskog sajma u Gudovcu. **(Hina)**